

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา
ของเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ
วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553*

LEGAL ISSUES CONCERNING THE ENFORCEMENT OF SPECIAL MEASURES IN
INSTEAD OF CRIMINAL PROSECUTION OF CHILDREN AND YOUTH UNDER
THE JUVENILE AND FAMILY COURT AND PROCEDURE ACT, B.E. 2553

สุปราณี สุวรรณทรัพย์

Supranee Suwannasap

สุนทรี บุชิตชน

Suntaree Buchitchon

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: supranee.su@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไข รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศญี่ปุ่น วิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า การบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม เด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำ และกฎหมายยังกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมเพื่อปฏิบัติตามแผนอีกด้วย ซึ่งเป็นไปได้ยากที่ผู้เสียหายจะมาให้ความยินยอม นอกจากนั้น การสำนึกผิดในการกระทำ กฎหมายไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมที่จะสามารถวัดเป็นตัวเลขได้ในเชิงประจักษ์ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานที่มีหน้าที่คอยสอดส่อง ติดตามดูแล ให้คำปรึกษาโดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามแผนได้ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาด

---

* Received: 13 May 2022; Revised: 21 June 2022; Accepted: 24 June 2022

ประสิทธิภาพ เครือข่ายมีความซ้ำซ้อนไม่มีการบูรณาการร่วมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการในต่างประเทศแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศนิวซีแลนด์ไม่ได้คำนึงถึงความยินยอมของผู้เสียหาย เพียงแค่เด็กให้การรับสารภาพก็สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ส่วนประเทศญี่ปุ่นนั้นได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องของวิธีดำเนินการ นอกจากนี้ประเทศเหล่านี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงชุมชนเข้ามาคอยช่วยเหลือ ติดตามดูแล ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็กต่อไป

คำสำคัญ: คดีอาญา, มาตรการพิเศษ, เด็กและเยาวชน

Abstract

The purpose of this research was to study condition and solution of the problems associated with the implementation of special measures in lieu of criminal proceedings and to analyze and compare the use of special measures in Thailand, United States, New Zealand, and Japan. A qualitative research was applied as the research method by analyzing the research reports and relevant legal provisions.

The results of this research revealed the essential requirements of special measures were that the victim consent must be obtained and the children and youth must be aware that their actions had consequences. In addition, the special measures determined that the children and youth including their parent, guardian, or representative of the organization provided the accommodations to children and youth must participate in the programs. However, it found that the victims were less likely to give their consent and there were no an explicit criterion and empirical evaluation to assess the awareness level of juvenile delinquency as well as there was no an organization responsible for monitoring, supervising which caused failure in compliance of the programs. Due to these problems, it was a result in weak enforcement of law and redundancy and unintegration of network. In United States, New Zealand, it reported that the victim consent was not much recognized and the children and youth were able

to enter the rehabilitation programs through confession. Moreover, Japan and Thailand had similar requirements of measures but different methods of operation. It was also found that the organizations and agencies operated by private and public sectors and communities were established in United States, New Zealand, and Japan to assist, monitor, and increase the efficiency of law enforcement. Therefore, amendments and additions to the existing provisions of law should be conducted in order to improve the law enforcement to be more efficient, appropriate, and advantageous to the children and youth.

Keywords: criminal case, special measures, children and youth

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบันเด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิดและต้องถูกดำเนินคดีเพิ่มสูงขึ้น สาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นกระทำความผิดมีหลากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาจากตัวเด็กเอง ปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจนหรือสภาพแวดล้อม ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมเมเกร ก้าวร้าว ชอบความรุนแรง มั่วสุมและเสพยาเสพติด จากสาเหตุดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้เกิดการกระทำความผิดได้ ไม่ว่าจะเป็นความผิดเล็กน้อยจนถึงขั้นร้ายแรง การที่จะแก้ไข ปัญหาเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นต้องแก้ที่สาเหตุและหาแนวทางวิธีการแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและป้องกันไม่ให้เกิดกลับมากระทำผิดซ้ำ (ประเทือง ธนียผล, 2564)

ประเทศไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เพื่อมีหน้าที่สำหรับพิเคราะห์ ฝึกอบรม และสงเคราะห์เด็ก หรือที่เรียกว่า “สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” ซึ่งมีวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่ช่วยเหลือและคุ้มครอง สิทธิความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนให้เกิดความเท่าเทียม เสมอภาค และเป็นธรรม (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2563) ซึ่งเดิมทีในกระบวนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นมีรูปแบบการดำเนินคดีเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ จึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ให้มีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักกฎหมายสากล โดยคำนึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ต่อมาได้ประกาศพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 จนกระทั่งปัจจุบันได้ตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ

วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีการนำมาตราการพิเศษมาบังคับใช้สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อคัดกรองเด็กและเยาวชนให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมและกลับคืนสู่สังคมโดยเร็วที่สุด เรียกว่า “มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา” มาตรการพิเศษนี้เกิดจากการนำแนวคิดมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่มุ่งเน้นในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วย (สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 2, 2562)

แม้ว่ากฎหมายของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กตลอดมา และเปิดโอกาสให้เบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนให้ออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาปรับใช้ในทุกชั้นตอนก็ตาม แต่ก็ยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย การเยียวยาความเสียหาย รวมถึงเครือข่ายรองรับเด็กและติดตามผลการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทบทวนคดีของกฎหมายและสิทธิตามกฎหมาย จากกระบวนการทางกฎหมายดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 และมาตรา 90 ดังนี้

ประเด็นแรก ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหาย กรณีที่จะพิจารณาใช้มาตรการพิเศษ เพื่อกำหนดให้จำเลยเข้าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นตอนก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดีนั้น กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้หลายอย่าง และหนึ่งในหลักเกณฑ์นั้นคือ ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมหรือผู้เสียหายไม่มาศาล ก็จะทำให้เด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นจำเลย ไม่ได้รับโอกาสเข้าสู่ขบวนการแก้ไขบำบัดแก้ไขฟื้นฟูอย่างที่ควรจะเป็น เด็กหรือเยาวชนจึงต้องอยู่ในกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลต่อไป

ประเด็นที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการสำนึกในการกระทำของเด็กและเยาวชน ซึ่งเมื่อเด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิด กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เด็กหรือเยาวชนสำนึกผิดในการกระทำนั้น การจะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนคนใดจะสามารถสำนึกผิดในการกระทำของตนได้นั้น ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

ประเด็นที่สาม ปัญหาการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในส่วนของการจัดทำแผนดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย เข้าร่วมเพื่อปฏิบัติตามแผน จะสามารถปฏิบัติตามแผนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้เพียงใด หากรัฐกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือหรือกำหนดให้เป็นผู้ทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล ติดตามการ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในขณะที่ต้องปฏิบัติตามแผนนั้น จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างดียิ่งขึ้น เช่น หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุดว่าจะมีความเหมาะสมหรือไม่ และจะมีกฎหมายใดสามารถรองรับภารกิจนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นไปได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

จากประเด็นปัญหาทั้งสามนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรทำการศึกษา วิเคราะห์ถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนให้เกิดความเหมาะสม รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนให้มากที่สุด

สำหรับมาตรการในประเทศสหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่นได้มีมาตรการพิเศษสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยมุ่งเน้นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าลงโทษ ซึ่งแต่ละประเทศมีกฎหมายสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ โดยผู้ศึกษาได้นำมาตรการทางกฎหมายของแต่ละประเทศ ที่เห็นว่าสอดคล้องกับประเทศไทยมาทำการศึกษา เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
2. เพื่อวิเคราะห์ เปรียบเทียบการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศญี่ปุ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการสืบค้นจากเอกสารอันได้แก่ หนังสือกฎหมาย ตำรา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความ วารสาร รายงาน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ แนวทางปฏิบัติของหน่วยงาน บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศญี่ปุ่น เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรวมถึงศึกษามาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนของประเทศไทย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 และ มาตรา 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า การบังคับใช้มาตรการพิเศษนั้น กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม เด็กและเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำ และกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมเพื่อปฏิบัติตามแผนแก้ไข บำบัดฟื้นฟูอีกด้วย ซึ่งเป็นไปได้ยากที่ผู้เสียหายจะมาให้ความยินยอม สาเหตุที่ผู้เสียหายไม่มาศาล เช่น ไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือได้รับค่าเสียหายแล้ว ไม่ตั้งใจที่จะดำเนินคดีจึงปล่อยให้เป็นที่ของ กระบวนการยุติธรรม เป็นต้น เมื่อผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอม ส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถ เข้าสู่มาตรการดังกล่าวได้ กระบวนการยุติธรรมเกิดความล่าช้า การให้ความยินยอมของผู้เสียหายจึงเป็น อุปสรรคในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว

นอกจากนั้น การสำนึกผิดในการกระทำ กฎหมายไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมในการวัดระดับ การสำนึกที่จะสามารถวัดเป็นตัวเลขได้ในเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นการยากที่จะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชน สำนึกในการกระทำหรือไม่ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานรองรับให้มีอำนาจหน้าที่คอยสอดส่อง ดูแล ให้คำปรึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามแผนได้ครบถ้วน เช่น กฎหมายได้กำหนดให้บิดามารดาเข้าร่วม ปฏิบัติตามแผนแล้วนั้น โดยหน้าที่คอยดูแล สอดส่องพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนระหว่างที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข แต่เนื่องจากบิดามารดาต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ ทำให้ไม่มีเวลาคอยดูแลสอดส่องพฤติกรรม จึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามแผนที่กำหนดได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากเคร่งครัดใน หลักเกณฑ์มากเกินไป และไม่มีหน่วยงานรองรับอย่างชัดเจน รวมถึงเครือข่ายมีความซ้ำซ้อนไม่มีการบูรณาการร่วมกัน เมื่อเทียบกับมาตรการในต่างประเทศแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือนิวซีแลนด์ ไม่ได้คำนึงถึงความยินยอมของผู้เสียหาย เด็กต้องให้การรับสารภาพจึงจะสามารถเข้าสู่กระบวนการได้ ทั้งยังมีหน่วยงานคอยติดตามดูแล ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากกว่า ส่วนประเทศญี่ปุ่น นั้นได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับประเทศไทย นอกจากนี้ ประเทศเหล่านี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนรวมถึงชุมชนเข้ามาคอยช่วยเหลือ ติดตามดูแล ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ ของกฎหมาย โดยให้ผู้เสียหายสามารถแสดงความประสงค์แทนการให้ความยินยอมได้ตั้งแต่ในชั้น

สอบสวนหรือชั้นฟ้อง และแจ้งผลการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบ พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ประเมินผลหรือกำหนดตัวชี้วัดในการวัดระดับการสำนึกในการกระทำ และจัดให้มีคณะกรรมการในการ ประเมินผลด้วย ส่วนในการกำหนดหน่วยงานรองรับ ควรจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระหว่างศาล ยุติธรรมกับหน่วยงานนั้น เช่น การจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างศาลยุติธรรมกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า การบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมของผู้เสียหาย กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ คือ ผู้เสียหายต้องให้ความยินยอม หากผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมหรือไม่มาศาล ก็จะทำให้เด็กหรือเยาวชน ที่เป็นจำเลยไม่ได้รับโอกาสเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดแก้ไขฟื้นฟูอย่างที่ควรจะเป็น ดังนั้น การให้ ความยินยอมของผู้เสียหายจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ประกอบกับยังไม่มี บทกฎหมายหรือบทบัญญัติใดบังคับใช้ เพื่อรักษาสีทธิของเด็กและเยาวชน เมื่อถูกดำเนินคดีในชั้นตอน ดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า ชั้นตอนในชั้นสอบสวนของพนักงานตำรวจหรือชั้นฟ้องของอัยการ จำเป็นต้อง แจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายอย่างชัดเจน และสอบถามความยินยอม โดยให้ผู้เสียหายแสดงความประสงค์ใน การดำเนินคดีเบื้องต้น หากยังอยู่ระหว่างการดำเนินคดีในชั้นตอนใด ควรดำเนินการแจ้งให้ผู้เสียหาย ทราบด้วย โดยนำแนวทางการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติ ต่อผู้เสียหายในคดีอาญาพ.ศ. 2563 ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้เสียหายอย่างเป็นรูปธรรม

2. ปัญหาเกี่ยวกับการสำนึกในการกระทำนั้น กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เด็กหรือเยาวชน สำนึกผิดในการกระทำ และการจะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนคนใดจะสามารถสำนึกผิดในการกระทำ ของตนได้ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

จากการศึกษาหลักเกณฑ์ตามมาตรการแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดีของสถานพินิจนั้น ได้มีการใช้เครื่องจำแนกแบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น โดยมีสหวิชาชีพ ร่วม ประเมิน ซึ่งคำว่า “สำนึกในการกระทำ” ไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน แต่ได้มีการอธิบายการสำนึกใน การกระทำว่า เด็กหรือเยาวชนรับรู้ถึงการกระทำเกี่ยวกับคดีของตนเอง โดยสามารถอธิบายถึงผลกระทบ ที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่นและตนเอง พร้อมทั้งสามารถบอกถึงสาเหตุที่กระทำผิด ผลที่ตามมาและแนวทางในการ

แก้ไขปรับปรุงตนเอง กรณีเด็กหรือเยาวชนให้การรับสารภาพ สามารถนำไปพิจารณาเพื่อเสนอใช้มาตรการพิเศษได้ กรณีเด็กหรือเยาวชนให้การภาคเสธหรือปฏิเสธ ถือว่าไม่เข้าเกณฑ์สำนึกในการกระทำ (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2563) ส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีและมาตรการแทนการพิพากษาได้ให้ความหมายของคำว่า “สำนึกในการกระทำ” คือ เด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เสียใจในการกระทำ พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องรับสารภาพว่ากระทำความผิดตามที่ถูกฟ้อง (สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 2, 2562) สอดคล้องกับธีรติ ภาคภูมิ ที่ได้ทำการศึกษามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน พบว่า ปัญหาในการพิจารณาความสำนึกของผู้กระทำความผิด กฎหมายไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ความสำนึกของผู้กระทำความผิด” จึงเป็นเรื่องยากในการพิจารณา เนื่องจากความสำนึกเป็นเรื่องภายในจิตใจของผู้กระทำความผิด การพิจารณาของศาลถึงระดับความสำนึกของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลจะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไร ว่าผู้กระทำความผิดได้สำนึกในการกระทำความผิดอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงต้องพิจารณาจากการกระทำประกอบด้วย เนื่องจากกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนาของผู้กระทำความผิด (ธีรติ ภาคภูมิ, 2559)

จากการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว กฎหมายยังไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้ และไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่าการกระทำอย่างไรเป็นการสำนึกในการกระทำ เนื่องจากเป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจ ควรจะต้องมีการพิจารณาจากการกระทำประกอบด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมประเมินพฤติกรรมด้วย ผู้ศึกษาเห็นว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการได้ โดยอาจมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการประเมินผลหรือกำหนดตัวชี้วัดใดแก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นปฏิบัติ เพื่อวัดผลประเมินตัวชี้วัดนั้นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อประเมินผลอีกทางหนึ่งมิใช่เพียงเป็นหน้าที่ของศาลเพียงอย่างเดียว

3. ปัญหาการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในการจัดทำแผนดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมเพื่อปฏิบัติตามแผน จะสามารถปฏิบัติตามแผนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้เพียงใด หากรัฐกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือหรือเป็นผู้ทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล ติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนขณะที่ต้องปฏิบัติตามแผนนั้น ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างดียิ่งขึ้นไป

จากการวิเคราะห์ปัญหา ผู้ศึกษาเห็นว่า ในการจัดทำแผนแต่ละครั้ง กฎหมายได้มีการกำหนดให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กร ที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้า

ร่วมเพื่อปฏิบัติตามแผนนั้น ยังประสบปัญหาเนื่องจากบางคดีการที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถปฏิบัติตามแผนได้ ปัจจัยที่ทำให้การจัดทำแผนดังกล่าวไม่สำเร็จ ส่วนหนึ่งเกิดจากบุคคลที่กำหนดในการทำแผน อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือผู้แทน ไม่สามารถดูแลเด็กหรือเยาวชนได้ กรณีดังกล่าวนี้เห็นว่า หากมีหน่วยงานของรัฐที่ถูกกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือหรือเป็นผู้ทำหน้าที่สอดส่อง ดูแลติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ในขณะที่ต้องปฏิบัติตามแผนนั้น ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างดียิ่งขึ้นไป เช่น หน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด น่าจะมีความเหมาะสม และถ้ามีกฎหมายสามารถรองรับการปฏิบัติภารกิจนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย น่าจะเป็นผลดีต่อชุมชน ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมาย มิได้กำหนดบทบาทชัดเจนของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่ช่วยเหลือในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ หากพิจารณาตามบัญญัติของพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการบริการสาธารณะในชุมชนของตนเอง โดยมีงบประมาณ บุคลากร รวมถึงทรัพยากรของตนเองในการบริหาร ย่อมสามารถช่วยเหลือสนับสนุนให้แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชน คืนสู่สภาพปกติได้เร็วที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุด ถือเป็นหน่วยงานทางเลือกหนึ่งที่ควรกำหนดให้เป็นหน่วยงานช่วยเหลือในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อไป

เปรียบเทียบการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศญี่ปุ่น

1. การให้ความยินยอมของผู้เสียหาย

1.1. ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีแนวคิดในการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน โดยมีหลักเกณฑ์ว่า หากความผิดไม่ร้ายแรงจะเป็นอำนาจของพนักงานตำรวจเป็นผู้ประเมินปัจจัย เพื่อจัดทำโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู โดยไม่ต้องผ่านความยินยอมของผู้เสียหาย (กาญจนา ชัยคงดี พัทธ์กษ์ หลิมจานนท์ และทศสฤษฎ์ กุลสิทธิ์ชัยญา, 2561)

1.2 ประเทศนิวซีแลนด์ได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และถือเป็นมาตรการในการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนเป็นหลักสำคัญ จึงไม่ได้คำนึงถึงความยินยอมของผู้เสียหาย แม้ว่าผู้เสียหายไม่ได้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มก็สามารถดำเนินการได้ (พงศ์จิรา เชิดชู, 2552)

1.3 ประเทศญี่ปุ่นได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัว เช่นเดียวกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่ายเข้าร่วมรวมถึงผู้เสียหายด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะดำเนินคดีหรือจะรับการเยียวยา หากผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้รับสิทธิที่จะแก้ไขฟื้นฟูยิ่งขึ้น (พงศจักรา เชิดชู, 2552)

1.4 ประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดกระบวนการสมานฉันท์มาใช้เช่นเดียวกัน และกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่า ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย หากผู้เสียหายไม่ยินยอมเด็กหรือเยาวชนก็จะไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้

สรุปได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น หากเป็นความผิดเล็กน้อยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถออกจากกระบวนการยุติธรรมได้เร็วที่สุด ส่วนประเทศนิวซีแลนด์แม้จะใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวเช่นกัน แต่ก็ได้คำนึงความยินยอมของผู้เสียหายเป็นสำคัญ ผู้เสียหายจะเข้าร่วมประชุมหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากกฎหมายได้มุ่งคุ้มครองสิทธิเด็กมากกว่า ทำให้เรื่องของความยินยอมของผู้เสียหายไม่ได้เป็นอุปสรรคในการเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ส่งผลให้กระบวนการดังกล่าวมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาคดีเข้าสู่ศาลเป็นจำนวนมาก สำหรับประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ต่างมีหลักเกณฑ์ในเรื่องของการยินยอมของผู้เสียหายเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อต้องการสร้างสมดุลระหว่างสิทธิของผู้เสียหายและสิทธิของผู้กระทำผิด

2. การสำนึกในการกระทำ

2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ต้องรับสารภาพหรือสำนึกในการกระทำความผิด จึงจะเข้าสู่กระบวนการได้ ปัญหาส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนมักรับสารภาพหรือสำนึกผิด เพราะพ่อแม่หรือทนายความบอก ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้าใจว่าตนเองต้องทำตามเงื่อนไขต่าง ๆ เพราะเหตุใด และในทางกลับกัน เด็กที่ไม่มีผู้ปกครอง ทนายความ หรือที่ปรึกษา รู้สึกสำนึกผิด แต่ไม่ทราบถึงวิธีแสดงความรู้สึกดังกล่าว ทำให้ถูกเข้าใจว่าไม่ได้สำนึกในการกระทำความผิด จึงไม่ได้เข้ากระบวนการเบี่ยงเบนคดี (กาญจนา ชัยคงดี พิทักษ์ หลิมจานนท์ และทศสณัฐ กุลสิทธิ์ชัยญา, 2561)

2.2 ประเทศนิวซีแลนด์ได้กำหนดไว้ว่า เด็กและเยาวชนต้องรับสารภาพ จากนั้นศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรม และจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น เพื่อจัดทำแผนและดำเนินการขั้นตอนต่อไป หากเด็กหรือเยาวชนไม่รับสารภาพและอยู่ระหว่างการควบคุมตัว กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนประชุมกลุ่มครอบครัวได้ โดยศาลจะสั่งให้การควบคุมตัวนั้นอยู่ในความดูแลของอัยบดี และจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวอีกครั้ง (พงศจักรา เชิดชู, 2552)

2.3 ประเทศญี่ปุ่นได้มีหลักเกณฑ์คือ เด็กและเยาวชนต้องสำนึกผิดและได้แสดงความเสียใจกับความผิดที่ทาลงไป พร้อมทั้งขอให้ผู้เสียหายให้อภัยและยินดีชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย จึงจะเข้าสู่มาตรการพิเศษได้ ทำให้เกิดผลดีต่อทั้งสองฝ่าย ซึ่งกระบวนการขอโทษและให้อภัยแบบดั้งเดิม เด็กหรือเยาวชนจะไม่ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (พงค์จิรา เขตชู, 2552)

2.4 ประเทศไทยก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่า เด็กและเยาวชนต้องสำนึกผิดในการกระทำ แต่ผลลัพธ์อาจแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคม เช่น เด็กและเยาวชนบางรายอาจกลับมาก่อทำผิดซ้ำ หรือบางรายสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ เป็นต้น

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ประเทศต่าง ๆ ได้มีการกำหนดเงื่อนไขในการนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการเปี่ยงเบนคดีคล้ายคลึงกัน โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เด็กและเยาวชนต้องรับสารภาพหรือสำนึกในการกระทำ ส่วนประเทศนิวซีแลนด์นั้น ได้กำหนดให้เด็กและเยาวชนต้องรับสารภาพ สำหรับประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทยได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกันคือ เด็กและเยาวชนต้องสำนึกในการกระทำจึงจะสามารถเข้าสู่กระบวนการได้

3. การปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กรณีให้หน่วยงานหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีรูปแบบที่เปี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมหลายรูปแบบ โดยให้ชุมชนหรือครอบครัวของเด็กเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มีทั้งรูปแบบที่รัฐเป็นคนจัดทำขึ้น และรูปแบบที่เอกชนเป็นคนจัดทำขึ้น โดยแต่ละรูปแบบก็จะมีลักษณะการดำเนินการที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแตกต่างกันออกไป ซึ่งหากให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น ๆ บริหารจัดการย่อมจะเป็นผลดีมากที่สุด ในหลักประกันการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชน เด็กจะถูกควบคุมแยกจากผู้ใหญ่ โดยอาจถูกควบคุมในสถานที่สำหรับเด็กที่เหมาะสม เช่น บ้านอุปถัมภ์หรือสถานที่ในชุมชน หรือใกล้เคียงกับชุมชนที่เด็กอาศัย เป็นต้น (กาญจนา ชัยคงดี พิทักษ์ หลิมจานนท์ และทศสฤษฎ์ กุลสิทธิ์ชัยญา, 2561)

3.2 ประเทศนิวซีแลนด์เมื่อได้ข้อตกลงร่วมกันในการทำแผนแล้ว หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในแผนแก้ไขฟื้นฟู กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ประสานกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบกำกับดูแลให้การดำเนินการของเด็กและเยาวชนเป็นไปตามแผน หลังจากเสร็จสิ้นการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีการติดตามผล เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของกระบวนการดังกล่าว รวมถึงมีการแจ้งผลให้ผู้เสียหายและศาลทราบด้วย นอกจากนี้ ยังมีโปรแกรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในสังคมและมีโปรแกรมการร่วมมืออื่น ๆ อันเป็นการสร้างพลังของชุมชนในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน (พงค์จิรา เขตชู, 2552)

3.3 ประเทศญี่ปุ่นได้มีการเน้นให้ชุมชนทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตนเป็นคนดีและกลับคืนสู่ชุมชน โดยจะมีอาสาสมัครชุมชน หน่วยงานทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติเข้ามาช่วยดูแลแก้ไขปัญหาเยาวชน ทำให้ปัญหาอาชญากรรมลดลง (อิริพันธ์ กำดาราม, 2559)

จะเห็นได้ว่า กฎหมายของแต่ละประเทศรวมทั้งประเทศไทย ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา พบว่า หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดว่า ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ถือเป็นอุปสรรคในการที่เด็กหรือเยาวชนจะได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้เสียหายไม่มาให้ความยินยอม จึงต้องมีการกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิผู้เสียหาย รวมถึงกฎหมายไม่ได้ให้คำจำกัดความและหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่าการกระทำอย่างไรเป็นการสำนึกในการกระทำของเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากเป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจ จำเป็นต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการประเมินผลหรือกำหนดตัวชี้วัดใดแก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดนั้น เพื่อวัดผลประเมินตัวชี้วัดนั้นเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยอาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล นอกจากนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรใดมีอำนาจหน้าที่ช่วยเหลือหรือเป็นผู้ทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล ให้คำปรึกษา และติดตามการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชน เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามแผนได้ครบถ้วน หากกฎหมายกำหนดให้มีหน่วยงานที่สามารถรองรับการปฏิบัติการกิจโดยตรง จะทำให้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษามาตรการของประเทศไทยและต่างประเทศจะเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทั้งตัวบุคคล องค์กรและขั้นตอนการปฏิบัติในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้น และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย จึงควรกำหนดแนวทางที่เหมาะสมที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความเหมาะสมและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 5 (5) เดิมกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ในกรณีที่ผู้เสียหายมีวุฒิภาวะพอที่จะให้ความยินยอมได้เอง บุคคลอื่นผู้มีอำนาจจัดการแทนจะให้ความยินยอมโดยขัดต่อความประสงค์ของผู้เสียหายไม่ได้” แก้ไขเป็น “ผู้เสียหายทุกคน และเด็กหรือเยาวชนเป็นรายบุคคลต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว ในกรณีที่ผู้เสียหายมีวุฒิภาวะพอที่จะให้ความยินยอมได้เอง บุคคลอื่นผู้มีอำนาจจัดการแทนจะให้ความยินยอมโดยขัดต่อความประสงค์ของผู้เสียหายไม่ได้ โดยให้ผู้เสียหายสามารถแสดงความประสงค์แทนการให้ความยินยอมได้ ตั้งแต่ในชั้นสอบสวนหรือชั้นฟ้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้บันทึกไว้ เพื่อประกอบการใช้ดุลยพินิจ และแจ้งผลการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบทุกชั้นตอนด้วย” และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5 (4) เดิมกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” แก้ไขเป็น “ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยให้ผู้เสียหายสามารถแสดงความประสงค์แทนการให้ความยินยอมได้ ตั้งแต่ในชั้นสอบสวนหรือชั้นฟ้อง เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้บันทึกไว้ เพื่อประกอบการใช้ดุลยพินิจ และแจ้งผลการดำเนินคดีให้ผู้เสียหายทราบทุกชั้นตอนด้วย”

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้นก่อนฟ้องคดี พ.ศ. 2557 ข้อ 5 (3) และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 5(3) เดิมกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ” แก้ไขเป็น “เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการประเมินผลหรือกำหนดตัวชี้วัด และจัดให้มีคณะกรรมการในการประเมินผลด้วย”

เอกสารอ้างอิง

- กฎหมายการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2551). *กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2564 จาก <https://shorturl.asia/9AWzf>
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2563). *คู่มือการปฏิบัติงานมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ฉบับปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563*. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม.
- กาญจนา ชัยคงดี พิทักษ์ หลิมจางนน์ และทัสสนุช กุลสิทธิ์ชัยญา. (2561). *รายงานการฝึกอบรม เรื่อง “Sentencing and Rehabilitation Guidelines for Juveniles” และ “Diversion from Juvenile Court”*. ณ New York University ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 8-23 กรกฎาคม 2561.
- ธีรติ ภาคภูมิ. (2559). *มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชน*. ใน *ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีรพันธ์ คำดารา. (2559). *ปัญหาการให้ความยินยอมในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของเด็กและเยาวชน*. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประเทือง ธนียผล. (2564). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พงศ์จิรา เชิดชู. (2552). *มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้กับบิดามารดากรณีบุตรกระทำความผิดทางอาญา*. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2563). *คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด.
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 2. (2562). *คู่มือการปฏิบัติงานดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีและมาตรการแทนการพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ในเขตอำนาจอธิบดีผู้พิพากษาภาค 2*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มนตรี.